

„NEMZETI SZEGÉNYSÉG ELLENES ÉS TÁRSADALMI INTEGRÁCIÓS TERV-VÁZLAT”

A CASPIS programtervezetről – recenzíó

Kulcsár Eszter

A romániai átmenet egyik legsúlyosabb következménye a szegénység mértékének folyamatos növekedése volt (Molnar, 2000; Szelényi és mtsai, 2001; Teşliuc; Pop, Teşliuc 2001; Péter, 2003). Ezt valójában minden poszt-kommunista kormány érzékelte, habár lényegben egyik sem volt képes érdemben és hatékonyan kezelni a kérdést. A kormányok – a pénzügyi nehézségek következtében – inkább a nyilatkozatok szintjén foglalkoztak a szegénység kérdésének a kezelésével, inkább a választási kampányok témája (Pásztor-Péter, 2002), mintsem konkrét intézkedések tárgya volt a szegénység mértékének a mérséklése. A „szegénységellenes programok” közül a legutolsó az – Uniós nyomásra készített – National Anti-Poverty and Social Inclusion Plan Concept (továbbiakban NAP-inc), amelyet röviden az alábbiakban vázolunk.

2000 szeptemberében Románia elfogadta a „Millénium Nyilatkozatot”, amelynek fő célkitűzései közé tartozik az abszolút szegénység, valamint az éhínség eltörlése, azaz a napi egy dollárnál kevesebből élők százalékának megfelelése 2015-ig. Az Európai Unió programoknak megfelelően Romániának csökkentenie kell a szegénységi küszöb alatt élők jelenlegi 18 százalékát 2005-ig 15 százalékra, illetve 10 százalékra 2010-ig.¹ A gyerekek szegénységi rátáját 2010-ig kell a felére csökkenteni. Ezek megvalósítására dolgozta ki a Román Kormány a „Nemzeti szegénység ellenes és társadalmi integrációs tervet” (NAPinc) a CASPIS² keretében. A célkitűzéseket pontos határidőre kell teljesíteni: a közép és hosszú távú stratégiai célkitűzések esetében ez a periódus 10 év (2002-2012); az azonnali stratégiai célok esetében a jelenlegi kormány fennállásáig (2002-2004).

A romániai és az Uniós államokra jellemző szegénység formái természetesen eltérőek. Az Uniós országokban a szegénység a következő kategóriákra oszlik: abszolút szegénység (a népesség kis hányada), súlyos szegénység (a népesség meglehetősen kis része) és relatív szegénység (relatív alacsony jövedelem jellemzi a lakosság átlagos jövedelméhez képest, ebbe a kategóriába tartoznak a legtöbben). Ezzel szemben Romániá-

ban a szegénység a következő öt csoportra oszlik: abszolút szegénység (1 százalék), súlyos szegénység (12 százalék), szegénység (17 százalék), relatív szegénység (a népesség egyharmada), relatív alacsony jövedelműek (16,8 százalék).³

A szegénység és a társadalmi kirekesztettség Romániában nem egy egyébként igazságos és hatékonysággal működő gazdasági rendszernek a mellékhatásai, hanem kudarc eredményei: elsősorban a szociális védelem súlyos krízise és az elhibázott átmeneti stratégia. Mindezek együttesen felelősek a gazdasági válságért és a szociális támogatási politikák csekély hatásáért (Emigh-Szelényi, 2001).⁴ A befejezetlen átmenet (Péter, 2002) tartós, és extrém szegénységet generált. Például, az ENSZ fejlesztési programja (UNDP) és az Életmód-kutató Intézet (ICCV) 2001-ben végzett közös tanulmányából kiderül, hogy annak a valószínűsége, hogy, aki egy éve szegénységben él egyén, a következő évre is szegény maradjon 0,30. Más szóval, háromból egy egyén képtelen a szegénységi küszöb fölé emelkedni. Annak pedig kétszer nagyobb a valószínűsége (0,70), hogy két év után a harmadik évben is szegény maradjon. Ugyanakkor a társadalom számára a fő kockázat nem önmagában a szegénység terjedése, hanem ennek az állandósulási tendenciája. Mindezek – a szemléltetett program szerint – azonnali intézkedéseket követelnek, amelyek egy hosszabb távú stratégia részei. A „vég-ső cél” természetesen – akárcsak az összes eddigi „szegénységellenes-program esetében – a közép és hosszú távú tartós gazdasági növekedés, amely emelné az országos életszínvonalat, és ezáltal bekövetkezhetne a magán és közösségi erőforrások növekedése, és a szegénység visszaszorítása. Azonban a romániai szegénység egyik fő – 1989 utáni – forrása a közszolgáltatások krízise. Amennyiben ez nem változik, Romániában nem fog bekövetkezni gazdasági fejlődés. A nyugdíj-rendszer helyzete is veszélyezteti a gazdasági fejlődést, mivel 1990-től a nyugdíjak reálértéke fokozatosan csökkent. A NAPinc-nak tehát olyan kiegészítő erőforrásokat kell biztosítani, amelyekre szükség esetén támaszkodhat. A terv megvalósíthatósága elég kritikus, ugyanis a kedvezőtlen gazdasági háttér miatt a szociális szek-

tor eddigi krónikus alultámogatását nehéz megszüntetni – a már klasszikusnak mondható források hiánya miatt.

A CASPIS által kidolgozott terv, 14 pontban foglalja össze az azonnali célkitűzéseket, amelyeket a kormánynak 2004-ig kell megvalósítania annak érdekében, hogy az abszolút szegénységet az Unió elvárásainak megfelelően felszámolhassák. (A NAPinc terv a következő elvekre épít: felelősség, társadalmi támogatás, egyéni és közösségi érdekelttség, amelyek nem hiányozhatnak egy jóléti társadalomból. Ugyanakkor mindezek mellett 10 kritériumot sorol fel a prioritások pontos rangsorolása érdekében).

A társadalmi programok kiterjesztéséhez szükséges erőforrásaiként a következők kerülhetnek számításba: 1. A szociális szektor pénzalapjának fejlesztése; 2. A folyamatos és jelentős GDP növekedés megvalósítása; 3. A már létező erőforrások hatékony felhasználása; 4. A szociális szektor intézményes, kulturális és professzionális képességeinek gyors és jelentős fejlesztése. A program a célkitűzések megvalósítási programjának keretén belül ezen célkitűzések (5 célkitűzés) megvalósításának eszközeit és mikéntjét is felsorolja. A megfigyelési és kiértékelési fázisban a következő intézmények játszanak szerepet: az Országos Statisztikai Hivatal (CNS), CASPIS, a Román Kormány, a Megyei Tanács és a Megyei Statisztikai Hivatalok. Ugyanakkor egy négy tagból álló szakképzett felügyelő csoport megalakítását tervezik, amelynek keretében a szegénységgel és a társadalmi beilleszkedéssel, illetve az ezzel kapcsolatos problémák dinamikájával két szakember foglalkozik majd, a másik

két felügyelő pedig a nemzeti szegénység-ellenes terv megvalósításával foglalkozik.

Az adatok összegyűjtése mellett a megvalósításokról és tevékenységekről időszakos jelentések készülnek majd. Azonban egy új adatgyűjtési technika kidolgozásának szükségessége merült fel, mivel a jelenlegiek nem minden esetben alkalmazhatóak. A terv a következő kategóriákat célozza meg: gyerekek, fiatalok, mozgásképtelenek, romák, akiknek a különböző intézményekbe való integrációját szeretnék biztosítani. E kategóriák hátrányos helyzetének javításával a szegénységi ráták jelentős csökkentése is elérhető. A munkanélküliséggel kapcsolatos tervek egyike szerint a 2000-es 10,5 százalékos munkanélküliségi rátát 2005-ig 8-9 százalékra kell csökkenteni. Egy másik érdekes célkitűzés a munkát keresők és kínálók számára egy honlap tervezése, melyben a munkaadók meghirdethetik álláslehetőségeiket, amely mindenki számára elérhetővé válik. A rövid távú célokra ráépülve, a közép és hosszú távú határidős stratégiai célkitűzések (2000-2012) főként az abszolút szegénység felszámolására, valamint a szegénységi szakadék (*poverty gap*) mérséklésére vonatkoznak. Hasonlóan hosszú távú cél, hogy egy kohéziós és integráló társadalom körülményei között leszűkítsék a területi egyenlőtlenségeket, elősegítsék a hátrányos területek fellendülését és megelőzni az újabb területi egyenlőtlenségek megjelenését, valamint javítsák a társadalmi szolgáltatásokhoz (egészségügy, oktatás, foglalkoztatás, és szociális támogatás) való hozzáférés esélyét – mindezeket a helyi közösségek aktív hozzájárulásával.

JEGYZETEK

1. A százalékok a Kormány által hivatalosnak tekintett arányok. Szakértők szerint a valós arányok ennél magasabbak.

2. CASPIS Comisia Antisărăcie și Pentru Incluziune Socială (magyarul Szegénységellenes és a társadalmi beilleszkedést elősegítő bizottság) a Román Kormány Miniszterelnöki Hivatala

KÖNYVÉSZET

*** CASPIS *Anti-Poverty and Social Inclusion Commission* (2002) National Anti Poverty and Social Inclusion Plan Concept Government of Romania

Emigh, Rebecca Jean, Szelényi, Iván (szerk.) (2001) *Poverty, Ethnicity and Gender in Eastern Europe During Market Transition*. London-Westport: Praeger

Molnar, Maria (1999) *Sărăcia și protecția socială*. (Szegénység és társadalomvédelem). București: Editura Fundației „România de Măine”

Pásztor Gyöngy, Péter László (2002) „Hisszük, hiszen látjuk?! Politikai reklám-klippek elemzése.” In. *A politikai közvélemény szociológiája*. Csíkszereda: Alutus pp. 186-200

mellett működő, többnyire szakértőkből álló tanácsadó testület. 2001-ben alakult.

3. Hivatalos adatok, 2001.

4. Lásd Barth Angéla recenzióját Emigh-Szelényi szerk. (2001) *Poverty, Ethnicity and Gender During Market Transition* Westport-London: Praeger című könyvről ugyanebben a lapszámban – a szerkesztő megjegyzése.

Péter László (2002) „Az Aranykorszak örökösei?” A politikai szellem fenomenológiája. Tanulmány a romániai átmenetről a kolozsvári BBTE diákjainak politikai kultúrája példáján”. *WEB* 2002. 10.

Péter László (2003) „Új szegények túlélési életstratégiái” *Erdélyi Társadalom* 2003. 1 pp. 26-51.

Pop, Lucian; Teșliuc, Cornelia; Mihaela; Teșliuc, Emil Daniel (2001) *Sărăcia și sistemul de protecție socială* (A szegénység és a társadalomvédelmi rendszer). Iași: Polirom

Szelényi Iván, Ladányi János, Kligman, Gail, Tomova, Ilona, Csepeli György, Dzambazovic, Roman, Csizmady Adrienne, Péter László (2001) *Poverty and Ethnicity*. [kézirat]